

HEEMKUNDEKRING "PEELLAND"

te

HELMOND

Secretariaat:

Mej. M. Magis,
Emmastraat 26,
Helmond.

Nr.5 - 1964.

Bijdragen voor
dit blad aan:
C.van Bokhoven,
Oostende 31A,
Helmond.

L.S.,

Hierdoor hebben wij de eer U uit te nodigen
tot deelname aan de excursie naar de Katholieke School
voor Techniek en Ambacht op:

donderdag 17 september a.s.
des avonds om 8 uur.

Ons medelid, de directeur der school,
de heer B.J. Paagman, heeft zich bereid verklaard
ons gezelschap in de school te ontvangen en een
korte inleiding te houden.

Hierna zal een rondgang onder deskundige
leiding volgen. Wij zullen dan ook enkele afdelingen
in werking zien.

Het belooft een zeer interessante excursie
te worden en wij vertrouwen, dat vele leden hierbij
aanwezig zullen zijn.

Bijeenkomst in de hal der school aan de
Keizerin Marialaan.

HET BESTUUR.

Mededelingen van het bestuur.

=====

Het bestuur bereidt een interessante excursie voor die plaats heeft begin oktober.

Voor medio oktober hopen wij een bijzondere bijeenkomst te kunnen organiseren.

Nadere mededelingen volgen nog.

STRAATNAMEN

TE

HELMOND.

Op de omslag van het werk "Straten schrijven Historie", een biografisch en historisch stratenboek van Amsterdam, door Jos. F. Steussy, schrijft de uitgever het volgende:

"De hoofdfunctie van een straatnaam is onbetwistbaar het ver-
"gemakkelijken van de oriëntatie in een bevolkingscentrum en
"het scheppen van de mogelijkheid van adresaanduiding. Men heeft
"daarom in een zakelijke stad als New York de eenvoudige method
"van nummering toegepast en de straten Eerste-Tweede enz.straa
"genoemd. Toch bevredigt die methode niet; wij dragers van een
"oude beschaving, zien er een symptoom van culturele armoede in
"Voor ons is een straat niet een dood ding, dat men nummert,
"voor ons is zij een brok stads- een brok volksleven en moet zij
"een naam dragen die iets zegt tot het gevoel, die de fantasie
"aanspreekt, die het bewustzijn bevredigt. Wat wij liefhebben
"geven wij een met zorg gekozen zinvolle naam en de keuze mag
"de ene keer eens wat gelukkiger uitvallen dan de andere, iets
"van ons cultuurpeil spreekt immer uit de namen, welke op een
"ogenblik onze voorkeur hebben. Een begrip, dat op een
"bepaald tijdstip levendig is en duidelijk voor iedereen, zwakt
"af, een gedachtenstroom, welke een tijdvak beheerst en bena-
"mingen beïnvloedt, verzandt, zodat een latere generatie er
"vreemd tegenover staat.

"Zo worden namen oud en onbegrepen, maar omdat de
"cultuurmens nu eenmaal niet graag in raadselen
"wandelt, houdt hem de vraag naar het vanwaar en waarom
"van onbekende namen - ook van straatnamen - bezig.
"Encyclopedie en woordenboek geven niet altijd het be-
"geerde antwoord. Daarom heeft een stad als Amsterdam
"behoefte aan een verklarend straatnamenboek."

Tot zover de uitgever van gemeld boek.
Nu in onze stad reeds een zeer groot aantal straten
zijn (van de naam van vele heb ik mede mogen adviseren)
kwam bij mij de gedachte op om de straatnamen in ons
blad toe te lichten. Het verheugt mij, dat Broeder
Barontius (P.v.d.Ven), Helmonder van geboorte, zich
bereid heeft verklaard in enkele artikelen de namen
van straten, pleinen enz. in onze stad te verklaren.

Broeder Barontius namelijk, is reeds vele
jaren bezig met een verzameling van alles wat op een
bepaalde straatnaam betrekking heeft. Zo tracht hij b.v.
van elke persoon naar wie een straat is vernoemd een
portret, een levensbeschrijving enz. te bemachtigen.

De leden van onze kring die de tentoon-
stelling "150 jaar Helmond", gehouden in oktober 1963,
hebben bezocht, hebben kunnen zien welk een uitgebreide
documentatie Broeder Barontius reeds bezit op het
gebied der Helmondse straatnamen.

Ik wens Broeder Barontius veel succes met
zijn verder verzamelen en hoop, dat onze leden hem zo
mogelijk in zijn werk willen steunen.

C.H.A.M. van Bokhoven.



STRAATNAMEN.

I

I Akkerstraat (Raadsbesl. 20 okt.1954).

De Akkerstraat is niet genoemd naar een persoon, maar daar in deze buurt de oude akkernamen nog steeds voortleven, wordt deze naam algemeen geschikt geacht. Enkele van deze oude namen zijn: Wingerdakker, Den Morselman, Den Alaert, Den Haerakker, Den Dappere e.a.

II Philips van Almondestraat (Raadsbesl. dd. 7 apr.1964).

Philips van Almonde, Ned.zeeofficier, geb. 29-12-1644 te Brielle, overleden 8-1-1711 te Oegstgeest. Almonde streed als kapitein mee in de Vierdaagse zeeslag (1666), onderscheidde zich in 1672 in de slag bij Solebay, werd in 1673 tot Schout-bij-nacht verheven en leidde na het sneuvelen van de Ruyter de thuisreis van de Nederlandse vloot in de Middellandse Zee. In 1706 trok Almonde zich terug uit dienst, omdat hij weigerde te dienen onder een Engelsman, die lager in rang was.

III Ameidestraat.

De Ameidestraat ontleent haar naam aan het riviertje de Ameide. In de volksmond de Mei. Het was een zijtak van de Aa, het begon waar thans de fabriek van van Vlissingen staat achter het Kasteel-Raadhuis, liep door het Groenewoud langs het huis waar thans Dr. Bloemen woont en kwam zo op de Zuid en Noord Koninginnewal tot aan de fabriek van Prinzen en van Glabbeek, stroomde verder over de Ameidewal naar de Watermolenwal, waar zij bij de watermolen weer terugkeerde in de Aa. Begin deze eeuw werd de Ameide gerioleerd.

IV. Dr. Ariënslaan. (raadsbesl.20 okt.1954).

Alphons Ariëns werd te Utrecht geboren 26-4-1860, te Rijsenburg priester gewijd op 15 aug.1882. Hij is te Amersfoort Overleden 7 aug.1928 en 11 aug. d.a.v. begraven te Maarsen.

Dr. Ariëns was de grote pionier in de arbeidersbeweging. Als kapelaan te Enschede, ijverde hij vooral voor de organisatie der katholieke arbeiders, vooral ten behoeve van de textielarbeiders. Zowel door het geschreven als gesproken woord propageerde hij drankbestrijding en werklieden-organisatie. Hij was een tijdgenoot van Dr. Kuyper en Schaepman.

V Arbergstraat (Raadsbesl. 9 mei 1951)

Het geslacht der Arbergs, dat ongeveer honderd jaar de Heerlijkheid Helmond bezitten zou - was oorspronkelijk uit Zwitserland afkomstig, maar had zich sedert dien op bezittingen in de Bourgondische landen gevestigd via Aken, Maastricht. Welk jaar zij uit Zwitserland kwamen, heb ik noch bij Sassen noch bij Heeren, noch bij Ned.kastelen kunnen ontdekken.

De vader van Antoine Uldaricq was Nicolaas Graaf van Arberg en Valangin uit Bourgondië; zijn moeder Olympe Therese Marguerite Hypolyte de Gavre. Op 31 jan. 1683 huwde Antoine met de wed. van Edmond van Cortenbach, Cecile Isabella van Gonzague, waardoor de Heerlijkheid Helmond in de fam. Arberg kwam. Reeds de 9 mei 1688 werd de band van de fam. Arberg met de Heerlijkheid nog vaster, daar op die datum de broer van A.U. Arberg, Albert Joseph graaf van Arberg huwde met de enige dochter van Cortenbach; Isabella Felicite, barones van Cortenbach. Bij gelegenheid van dit huwelijk werd een schoorsteenstuk geschilderd, vertonende de wapens en zestien kwartieren der beide echtgenoten, dat thans nog te bezichtigen is in de trouwkamer-tweede klas. Tot 1781 bleef de Heerlijkheid in de fam. Arberg. Op 19 okt. 1781 verkocht Arberg de Heerlijkheid en het kasteel aan Carel Frederik Wesselman, de toenmalige muntmeester van Utrecht. De totale som was 155.000 Hollandse guldens.

Als bijzonderheid kan hier nog worden vermeld, dat de laatste Arberg niet veel interesse had in de Heerlijkheid, wat zijn oorzaak vooral vond in de uitspraak van 1778 vande raad van Brabant, dat de Heer van Helmond geen hoge jurisdictie meer had.

VI van Amstelstraat (Raadsbesl. 21 nov.1955).

Jan van Amstel is te Gemert gedoopt 12 dec.1618. De vader en ook de voorouders waren glazenmakers (ververs).

(De historici zijn het hier niet over eens). Een oudoom van Jan van Amstel, Wijnand geheten, woonde in het begin van de 17e eeuw in Helmond en beoefende daar het glazenmakersvak.

Jan van Amstel **echter** werd zeeman. In 1658 commandeerde van Amstel de "Hilversum". Hij was kapitein der Admiraliteit van Amsterdam, zeilde in de vloot onder de Ruyter in mei 1659 naar de Sont en onderscheidde zich in november van dat jaar bij de verovering van het eiland Funen. Hij behoorde bij de terugtocht na de slag bij Lowestoft in juni 1655 onze vloot voor grotere verliezen; nam als seconde van Cornelis Tromp deel aan de tweedaagse zeeslag en in het eskader van de Ruyter aan de tocht naar Chattam in 1667. In een zijmuur in de oude kerk te Schijndel bevindt zich een grafsteen van Van Amstel met een grafschrift van Vondel. Het is niet zeker of dit wel de oorspronkelijke grafsteen is. Ook het grafschrift van Vondel schijnt niet authentiek te zijn.

Br. Barontius.
(P.v.d.Ven)

(Deze gegevens zijn ontvangen van Pater Dr.Loffeld).

(Wordt vervolgd)

Uit het dagboek van Deken Rath
1913 - 1939 1)

I

Ik geloof niet, dat er veel mensen zijn die een dagboek regelmatig bijhouden. Vaak begint men er mede, men houdt het een tijdje vol en laat het dan verder rusten. Toch kan een dagboek, dat over een langer periode is bijgehouden, voor het nageslacht van grote betekenis zijn. (hiervan zijn vele voorbeelden) Het kenmerkende ervan is immers, dat daarin openhartig zijn opgetekend vele gebeurtenissen en toestanden die ons tot heden onbekend waren. Daarnaast geeft de auteur vaak zijn visie op personen die nauw bij een bepaald voorval waren betrokken. Menigmaal worden ons uit zo'n geschrift ook duidelijk de, tot heden geheim gebleven, achtergronden en intriges, die zich bij een al of niet tot stand gekomen zaak hebben afgespeeld. Ons oordeel over zaken en personen kan zich, na kennismaking van de inhoud van een dagboek, dan ook grondig wijzigen. Na deze inleiding, die als algemeen bedoeld is, zullen wij het dagboek van Deken Rath eens bezien.

Maar laten wij eerst even enige personalia van hem geven.

Matheus Petrus Paulus Rath werd geboren op 29 juni 1869 te Veghel. Priester gewijd 27 mei 1893; professor aan het Klein en Groot Seminarie tot 1912; pastoor van de St. Lambertus-parochie 23 febr. 1912; deken van het dekenaat Helmond 15 maart 1914; overleden te Helmond 8 januari 1940. Verder was deken Rath Ere-kanunnik van het Kathedraal Kapittel van St. Jan en Officier in de orde van Oranje-Nassau.

Het dagboek loopt van 2 oktober 1913 tot 7 december 1939, dus tot enkele weken vóór zijn dood in 1940. De aantekeningen liggen op verschillend terrein. De meeste betreffen natuurlijk het zuiver kerkelijk leven van de parochie. Daar deze vanzelfsprekend beter op een andere plaats dan in ons blad kunnen worden gememoreerd, zal ik een greep doen uit de overige aantekeningen en deze, zo nodig, summier vermelden.

1913

(21 nov.)

Onderhoud met de burgemeester die zegt, dat hij met de vastenavond de maskerade de kop zal indrukken. Met de vasten zal er geen bioscoop gegeven worden dan alleen op zondagen.

(18 dec.)

Vanavond ging Kapelaan Peeters met een muziektuk naar Truike van Duynhoven om dit te brengen aan de Koorzanger die er om hadden gevraagd en jawel, daar zitten me de heren met hunne dames netjes te fuiyen. Dat moet worden gekeerd.

1914.

(28 jan.)

School over het kanaal (Mariaschool) ingewijd door Mijnheer de Deken.

(6 maart)

Ik heb gehoord dat eind februari een club is opgericht v Socialisten. Men zegt, dat het een afdeling is van de S.D.A.P. Dat de propaganda op geweldige wijze gevoerd wor en reeds meer en meer in het publiek, vooral door de ver spreiding van de krant "De Strijd".

(10 maart)

Pater Vicaris komt hier met het voorstel, reeds door de Vicaris-Generaal J.Pompen goedgekeurd, tegen de socialis tische kranten (vooral "De Strijd") en het socialistisch gedoe een klein blaadje uit te geven dat op ongeregelde tijden verschijnen zal. Hij wil het noemen "De Bessem". Ik ga geheel mee met dit plan.

(16 maart)

De drukproef van "De Bessem" ontvangen. Bij nadere over- weging vind ik beter de naam te veranderen in "De Vèger" omdat het anders huist hetzelfde is als in Maastricht. Even daarna komt Peter de Louw met het voorstel om nog liever de naam te kiezen van "De Buunder" (van dit blaad zijn nog enkele uitgaven ter gemeente-archieve. v.B.), wa P.Vicaris en ondergetekende goedkeuren. A..s.zaterdag za het blaadje verschijnen en gratis worden gecolporteerd o. ook door de leden van de jongelingsver.St.Jozef.

1914

(16 maart)

Hedenmorgen de benoeming ontvangen tot Deken van Helmond.

(31 maart)

Aanbesteding van de kerk over het kanaal.

Laagste inschrijver van Eupen uit Gemert voor ruim f 84.000,—.

(2 aug.)

De kermispreek is een **oorlogspreek** geworden.

(4 aug.)

De dames van het Roode Kruis komen om geld. Ik doe niet mee en de paters ook niet, omdat het een liberale boel is en ze ons niet gekend hebben. Wesselman staat paardenstal af voor de eventuele gewonden.

(11 aug.)

Constituerende vergadering van het "Steuncomité Helmond 1914". Voorz. M.Rath; Secr. A.van Thiel; penningm. Joosten; erevoorzitter de Burgemeester.

(29 sept.)

Bezoek van Z.K.H. Prins Hendrik aan het gasthuis.

Dat is me een scène geweest! Het bestuur, n.l. Pastoor Berkvens, W.van Asten, alsmede Dr.Gimbrère en diens vrouw waren er tegenwoordig. Z.K.H. werd verwacht om kwart voor één. Te één uur wordt er getelefoneerd dat Z.K.H. niet vóór kwart over twee komt want hij was verkeerd gereden langs het kanaal, terwijl de Aarleseweg was aangewezen.

Dr. Nuyens met zijn Roode Kruis en de Burgemeester stonden aan de hoeve van Peter de Louw te wachten, maar Z.K.H. zat te lunchen bij Wesselman. We ontvangen hem, ik leid hem rond; daarna presenteer ik hem in de spreekkamer te komen om champagne te gebruiken, wat hij aanneemt. Willem van Asten springt bijna uit zijn vel, want er is maar één flesch champagne en 7 glazen. Toch loopt alles nog goed af. En toen Z.K.H. goed en wel weg was hebben we nog een flesch gekregen van Moeder Overste die er eerst niets van gezegd had dat ze er nog een had liggen.

Z.K.H. sprak slecht Hollands.

C.H.A.M. van Bokhoven.

(Wordt vervolgd)

- 1) Dit dagboek is mij door Pastoor Rijken ter leen gegeven en ik wordt door hem gemachtigd daaruit een en ander in ons blad op te nemen.
Ik heb beloofd het met kiesheid te doen. Ik zal mij aan deze belofte houden.

v.B.